

Napływ i redystrybucja rzymskich denarów z okresu cesarstwa na terenie kultur przeworskiej, wielbarskiej i czerniachowskiej oraz na wyspach bałtyckich w świetle struktury chronologicznej skarbów

W opinii autorów tereny zamieszkałe w okresie wpływów rzymskich przez ludność kultur przeworskiej, wielbarskiej i czerniachowskiej (obszary współczesnej Polski, Ukrainy, Mołdawii, zachodniej Białorusi i zachodniej Rosji) oraz niektóre z wysp bałtyckich (Gotlandia, Bornholm i przypuszczalnie również Olandia) w świetle struktury chronologicznej znalezisk powinny być traktowane jako oddzielna strefa napływu i redystrybucji denarów cesarstwa rzymskiego z I–II (III) w. Na terenie europejskiego Barbaricum, a w szczególności w ramach strefy przeworsko-wielbarsko-czerniachowsko-bałtyckiej, w znaleziskach drobnych (pojedynczych i kumulatywnych) i w skarbach zaznacza się wyraźna dominacja denarów z I–II w., wybitych w okresie pomiędzy ostatnimi latami panowania Nerona a początkiem rządów Septymiusza Sewera. Wykorzystując jako materiał źródłowy 86 skarbów z opisanego wyżej terenu, zawierających nie mniej niż 50 denarów o określonej chronologii emisji, można określić sześć głównych typów depozytów pod względem ich struktury chronologicznej. Grupa A to skarby z monetami nie późniejszymi niż emisje Hadriana. Drugą z grup stanowią depozyty typu B, datowane na okres od drugiej połowy rządów Antoninusa Piusa do wczesnych lat rządów Marka Aureliusza. Trzecią i czwartą grupą są depozyty typu C i BC, w większości datowane na pierwsze lata rządów Septymiusza Sewera. Z kolei skarby grupy D, należące do piątej grupy, to zespoły o zmodyfikowanej strukturze chronologicznej zespołów pierwotnych (przede wszystkim typu C) w wyniku stopniowego zużywania się monet, w pierwszej kolejności starszych. Szósta grupa, typu E, to depozyty denarów lub mieszane denarów i antoninianów, które napłynęły z terenu imperium w III w., nie później niż na początku lat 50. tego stulecia. Cechą wyróżniającą strefę przeworsko-wielbarsko-czerniachowsko-bałtycką jest powszechne występowanie na tym terenie depozytów typu D. Zdaniem autorów materiał numizmatyczny (w tym wypadku struktura chronologiczna skarbów i znalezisk drobnych) w połączeniu z danymi archeologicznymi wskazuje, że wielka fala napływu denarów cesarskich dotarła do terenów kultury przeworskiej między panowaniem Trajana a panowaniem Septymiusza Sewera. Dla terenów kultury wielbarskiej to samo zjawisko rozpoczęło się nieco później, za rządów Antoninusa Piusa lub Marka Aureliusza. Dwa wyraźne nasilenia tej fali na leży datować na okres panowania Antoninusa Piusa lub/i Marka Aureliusza (mniejsza kulminacja) oraz na początek rządów Septymiusza Sewera (znacznie większe nasilenie). Część tego pieniądza trafiła do ziemi na terenach kultury przeworskiej i wielbarskiej przed końcem pierwszej dekady III w., jako zespoły typu A, B, C i BC. Pozostałe denary, w przeważającej mierze pula typu C, były w użyciu na tym terenie po okres wędrówek ludów, stopniowo zmieniając swoją strukturę w pulę typu D. Ponadto pieniądz ten w ramach redystrybucji został zabrany przez migrujące plemiona gockie na południowy wschód, na tereny kultury czerniachowskiej. Proces ten rozpoczął się nie wcześniej niż w pierwszych latach III w. Nieliczne denary z III w., zapewne w jakimś stopniu przemieszane z denarami starszymi, napływały na tereny kultur przeworskiej, wielbarskiej i czerniachowskiej w III w., do przełomu lat 30. i 40. tegoż stulecia, bądź też później, w połowie III w., jako domieszka do antoninianów, w ramach zespołów typu E. W wypadku Bornholmu i Olandii, gdzie odnotowano wyłącznie zespoły typu D, denary rzymskie z I–II w. trafiły przypuszczalnie w ramach redystrybucji z terenów obecnej Polski, nie wcześniej niż w III w. Przypadek Gotlandii jest nieco bardziej skomplikowany: większość skarbów z tej wyspy ma strukturę chronologiczną typu C, nieco mniej liczne są depozyty typu D. Albo denary cesarskie w

swojej masie napłynęły tam za Septymiusza Sewera bezpośrednio z obszaru imperium, albo dotarły na wyspę za pośrednictwem kontynentalnej części Barbaricum, w tym samym czasie lub niewiele później.